

בקריינות חדשות ברדיו, חלום פירנצה מתנפץ נוכח פירנצה המציאותית-הזויה בסיפור הנושא את שם הקובץ, והאהוב בסיפור "שפיות זמנית" הופך לשבר כלי.

האידיאל מתגלם בדמות המצולמת, דמות שאינה צריכה להוכיח דבר, שמלכתחילה היא מושלמת. הדמות בתצלום היא השתקפות של דמות הגיבורה, זו שאינה מושלמת, זו שהחמיצה את מטרותיה, והיא נעה בין המציאות לפנטסיה, מנסה למצוא את האיזון הדק בין השתיים.

שפתה של רותי קרן רהוטה, נקייה ומאופקת. ככל שהתיאורים הופכים פנטסטיים, עשירים בפרטים ואף מוזרים, כך משמשת השפה מעין מאזן, ואינה נסחפת למלודרמה ולפתוס.

על הסיפורים שורה רוח רומנטית, לעיתים אף גותית משהו. הספר רווי תיאורים של יצירות

הסבר קצרה בפתח הספר. בכל מקרה, תמונת השער, ככל הנראה שהראזאד היפהפייה והחכמה, היושבת למרגלות המלך ומרתקת אותו בסיפוריה, מופיעה שוב בצבעי שחור-לבן בעמ' 33, לצד תמונות בודדות נוספות, הפזורות בין דפי הספר. ה"סיפור" המפורט ביחס לתמונות אלו אופייני להתייחסות המעמיקה ושופעת הפרטים של המחבר לכל נושאי הספר. סדן גם ממקם כל אגדה בהקשר היסטורי, גיאוגרפי, דתי ותרבותי, ובכך הוא מרחיב את יריעת הסיפור, והקורא יוצא נשכר פעמיים. ■

יהודית רונן

לא אלף ולא לילה

ליקט, תרגם וביאר יוסף סדן

צופות מבעד לחלון

דמיוני

רותי קרן: ליקוי ירח בפירנצה, הוצאת הקיבוץ המאוחד סדרת אות הזמן 2003, עמ' 152

"...חוכמה גדולה להיות דמות בתמונה ושיגידו עלייך שאת יודעת לעשות אהבה, אפילו לא צריך להוכיח שזה נכון..." כך חושבת הגיבורה, אשה צעירה בטיוול ראשון עם חברה בפירנצה, בסיפור "ליקוי ירח בפירנצה" כשם קובץ הסיפורים כולו - ספרה הראשון של רותי קרן. החבר מתאהב בתמונתה של ונוס, ודומה כי דעתו משתבשת עליו, כמו כל המציאות ההווייה הסובבת אותם בעיר המכושפת. בחמשת הסיפורים שבקובץ נעה רותי קרן בין ההזוי למציאותי, בין הפנטסיה למימושה, בין האמנות לחיים.

נשים עומדות במרכז הסיפורים, נשים וחלומותיהן, נשים והתפכחותן מחלומות אלה. אך ניתן לראות זאת גם אחרת. הנשים, שהן גיבורות הסיפורים, צופות תדיר מבעד לחלון דמיוני, מביטות במושא חלומותיהן ומאוייהן: המוסיקאי הצעיר - רוכב האופנוע בסיפור הראשון (כמו גם הבעל המתנכר לאשתו); האהוב תולה הנפש שהרופאה הפסיכיאטרית, אהובתו לשעבר, קובעת את גורלו, אם לחופש אם לכלא בית החולים לחולי נפש; החתן בסיפור הקצר "כלה" המתאר את חרדותיה של כלה צעירה ורומנטית ערב כלולותיה; וכך גם בסיפורים הנוספים: היולדת החילונית הצופה ברופא הכריזמטי ובנשים החרדיות החולקות איתה את חדרה; האשה הצעירה הצופה בנזירים, ב"מכשפה", בתייר האמריקאי המזדמן ובחברה המאוהב בתמונת ונוס, בסיפור האחרון.

צפייה זו של הגיבורות-אנטי-גיבורות במושאי הפנטסיות שלהן אינה מכילה בתוכה רק את מושא הפנטסיה הגשמי, גבר, אהוב, אלא גם את החמצת ייעודן המקורי של גיבורותיה של קרן.

המוסיקאי מעיר שוב את חלום השירה של הגיבורה בסיפור "המיסה ליום ראשון", חלום שהומר

מסעות ופיסות חיים, והם מאירים, לדוגמה, את חיי הכליף הארון אלרשיד בארמונו המפואר המשקיף על נהר החידקל, את חיי אחד המלכים העשירים בארץ הודו ואת גורלה של הנסיכה, בתו של מלך הפראנקים הנוצרי; אך הם מאירים גם את חיי העניים המתקשים להביא פת לחם לביתם, את חיי העמלים לפרנסתם ואת חיי השפחות והמשרתים, שחיהם ומותם תלויים בשיגיגונות אדונם. סיפורי האגדות לא רק מגרים בחושניותם, אלא גם משמשים "תיקון" לעניים ולמסכנים, למתייסרים באהבה ולמוכי-גורל למיניהם, ובכך הם מציעים עידוד ונחמה לאלה שהגורל המר להם.

אוסף האגדות לא אלף ולא לילה, בולט בייחודו בגלל השילוב בין הסיפורים העממיים ושופעי הפנטזיה, המשקפים חיים שבהם האגדה והמציאות חיות זו לצד זו בדו-קיום הזוי, בדרך כלל רווי קסם אך לעיתים משיל שימון בחזרותיו על אותו רעיון, לבין אחרית-הדבר האקדמית שהוסיף פרופ' סדן, והיא מרשימה ביותר באופיה הרב תחומי ובעושר ידיעותיה ("אחרית-דבר" זו כוללת 37 עמ' באותיות דפוס קטנות, נוסף על "פתח-דבר", המעשיר אף הוא את הקורא ומסייע בידיו להלך בשבילי האגדה שופעי האזמרגדים, עצי הבשמים האדמדמים, ארמונות שנהב ובתולות יפהפיות (איך לא?), אך אללי, גם בדרכים אורבים סכנות ושוודדיים, מלכים אכזריים, פושעים רשעים ותאבי בצע, ואף רועה צאן שפלג גופו העליון כשל בני-אנוש אך פלג גופו התחתון כשל חיות הפרא. הידע מן הסוג שמופגן כאן בהערותיו ובהארותיו של פרופ' סדן הוא די נדיר במקומותינו וזו חגיגה גדולה לכל מי ששבוי (כמוני) בקסמי ספרות המזרח העממית, כמו גם בקסמי עולם המזרח המוסלמי, תרבותו וניחוחותיו. כראוי לספרות פולקלור, מקומו של ג'וחא, השוטה-הגיבור אינו נפקד אף הוא (ראה הסיפור "שלוש הלצות על ג'וחא", עמ' 156-168). עטיפת הספר צבעונית כמו סיפוריו. יהודה דרי אחראי על עיצוב העטיפה, שכדי ללמוד על הציור המתנוסס עליה צריך הקורא לעמול ולקרוא את הקדמתו של פרופ' סדן (עמ' 18-19). לי חסרה שורת

אמנות, בעיקר אמנות קלאסית, אם במוסיקה ואם בציור. תכני הציורים והמוסיקה ניתנים בפירוט כה רב עד כי הקורא יכול כמעט לדאות או לשמוע אותם בעצמו.

מערכת היחסים בין הגיבורות לאמנות מורכבת. נראה כי האמנות גם היא מחוז פנטסיה, או מחוז בריחה: האשה והמוסיקאי הצעיר נפגשים דווקא במנזר השתקנים, שם הם מתנתקים מחיי היומיום שלהם, ומקשיבים למיסה בימי ראשון.

האמנות היא חלק מנפש הגיבורות, אין הן שלמות בלעדיה והיא המשמשת מושא חלומות וכן נחמה ומפלט מפני האכזבות הקיומיות, אך היא גם חלק מסיוט, כמו למשל, בסיפור "ליקוי ירח בפירנצה" בו נדמה כאילו 'קפצו' הגיבורים לתוך ציור עתיק ומיסטי והוא קדם חיים. הכותבת קורצת לזמנים אחרים, רחוקים, עטופי דוק חלומי. בסופו של דבר נראה כאילו הגיבורות מאוהבות בתמונה, תמונת הפנטסיה, בה אין צורך ואף רצוי שלא להוכיח דבר. בספרה הראשון נוגעת רותי קרן בסוד המזין את האמנות, ובהשתקפות המראה שלו, סוד החיים עצמם. ■

אסתי ג. חיים